

z

Z zagadnień semantyki i stylistyki tekstu

pod redakcją
ANNY GINTER

WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO
ŁÓDŹ 2010

REDAKTOR WYDAWNICTWA UŁ. IKOREKTA

Bogusława Kwiatakowska

Spis treści

Od Redaktora 9

REDAKTOR TECHNICZNY
Zdzisław Gralka

OKŁADĘ PROJEKTOWAŁA
Barbara Grzeszczak

I. Metody badań semantycznych i stylistycznych. Zagadnienia ogólne	9
Методы семантических и стилистических исследований. Общие проблемы	
Червинский Пётр – Идеологический компонент в толковании лексического значения (на материале обозначения лиц)	13
– The ideological component of the interpretation of lexical meaning (on the material of the persons designation)	21
Чаркич Милослав – Стилистическая анализа художественного текста	23
– The stylistic analysis of a literary text	23
Гинтер Анна – Знак, значение и идеология в „Марксизме и философии языка“ Валентыны Woloszynowoi Michaiła Bakhtina	33
– Sign, meaning and ideology in „Marxism and the philosophy of language“ by Valentyn Voloshinov and Mikhail Bakhtin	40
Ильин Дмитрий – Функционально-семиатический аспект исследования региональной ономастики	41
– Functional and semantic aspect of regional onomastic research	41
Ляцук Олег – Философско-методологические основания структурирования денотативного значения номинативного языкового знака	48
– Philosophical and methodological premise of structuring of denotative meaning of nominative language sign	49
Лебанук Михаил – Научная метафора как языковое явление	59
– Scientific metaphor as a linguistic phenomenon	61
Рыженко Алексей – Опытные номинации в контексте классических и современных теорий значения слова (на материале документов XIX века Государственного архива Волгоградской области)	70
– Nomination with опуанс vs classical and modern theories of word meaning (analysis of the XIX century document from the State Archive of Volgograd Region)	71
Witeczak-Piścicka Iwona – Granice między semantyką i pragmatyką w świecie (klasycznej) teorii aktów mowy Johna L. Austina	78
– The semantics pragmatics distinction and John L. Austin's (classic) theory of speech acts ..	88
II. Semantyka i stylistyka tekstu artystycznego. Idiolekt	
Семантика и стилистика художественного текста. Идиолект	
Budzik Małgorzata – Szary, człowiek Baranczaka. Językowy obraz człowieka w poezji Stanisława Baranczaka	91
– A grey man of Baranczak. The linguistic image of a man in the poetry by Stanisław Baranczak	99
Burska-Ratajczyk Beata – Językowy obraz matki w powieści „Kamień na kamieniu“ Wiesława Myśliwskiego	101
– The linguistic image of mother in the novel “Kamień na kamieniu” by Wiesław Myśliwski ..	109

Czyszma Małgorzata – <i>Osbowa nazwa własna w tekście literackim. Wybrane problemy semantyczne i stylistyczne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa)</i> 111	Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111
– A personal proper name in a literary text. Selected semantic and stylistic problems (on the example of A. Chechow's short story “A Horse-like Last Name”) 119	– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111
Jachimowska Katarzyna – <i>Psycholinguistyczne aspekty poezji Stanisława Młodożenca</i> 121	– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249
– Psycholinguistic aspects of Stanisław Młodożeniec's poetry 121	Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251
Karpinski Adam – <i>O semantyczce nazwy imionu Any Uzielac „Dzieci z Putino”</i> 133	– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257
– On the semantics of the name of the book by Ana Uzelac “Children from Putino” 133	Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259
Kolosowa Elena – <i>Глагольная лексика в художественном тексте (na mierzejane pacczkazie T. Tolstoj)</i> 139	– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259
– The system of verbal forms in fiction texts (on the material of T. Tolstoy's stories) 145	
Machnicka Violetta – <i>Neologiczny słownictwo i neosemantyczny związek z kobietami w utworach Bolesława Prusa</i> 147	
– Word-formative neologisms and neosemantists related to women in texts by Bolesław Prus 147	
Hantep-Čerwinkowa Małgorzata – <i>Семиотический анализ метаиздания в еретического икунистического обряда «капарот»</i> 157	
– Semantic analysis of metasigns of Jewish cathartic ceremony “Kaparot” 166	
Ciećko Józef – <i>Семиотические отношения в одной экспликации из творчества T. Kijowskiego</i> 167	
– Semiotic relations in a fragment of T. Kijowski's poetic texts 174	
Cieplińska Tatjana – <i>Значение слова «мастер» в «Мастере и Маргарите» Михаила Булгакова (литературно-художественный аспект)</i> 183	
– The meaning of the word „master” in „Master and Margaret” by Mikhail Bulgakov (literary aspect) 183	
Sępińska Anna – <i>Stylistyczne wyznaczenie listu miłosnego jako gatunku literackiego (na przykładzie korespondencji Borysa Pasternaka)</i> 190	
– The stylistic determinants of love letter as a literary genre (on the example of correspondence by Boris Pasternak) 190	
Ślęzak Aleksander – <i>Образное истолкование глагольной лексики со значением имперсональности в лирике российской и польской поэзии</i> 201	
– Usage of verbal forms with impersonal semantic meaning in Russian and Polish poetry 209	
III. Kontrasty językowe. Komunikacja (miedzy)kulturowa i językowe kontrasty. (Meż)kulturowa komunikacja	
Arychitowa Elżbieta – <i>Проявление категории неимпрантности и экспрессивности в идиоматической лексике русского, польского и болгарского языков</i> 213	
– Manifestation of the categories of neutrality and expressiveness in Russian, Polish and Bulgarian idioms 219	
Bułdak Danuta – <i>Роль языка в культурном дискурсе</i> 221	
– The role of languages in cultural discourse 221	
Delewska Renata – <i>Korelacja frazematów i modeli frazemotwórstwa w języku rosyjskim i polskim</i> 237	
– The correlation between phrasemes and models of phraseme-formation in Russian and Polish 237	
V. Teoria tekstu. Pragmatyka tekstu	
Dąbrowski Tomasz – <i>Prasa i epopeja. Ob ustanowek tekstach, o smysle i ob astomodzgarnym przeklade korespondencji Borysa Pasternaka</i> 193	
– The stylistic determinants of love letter as a literary genre (on the example of correspondence by Boris Pasternak) 193	
Ślęzak Aleksander – <i>Образное истолкование глагольной лексики со значением имперсональности в лирике российской и польской поэзии</i> 201	
– Usage of verbal forms with impersonal semantic meaning in Russian and Polish poetry 209	
VI. Tekst w mediach. Pragmatyka dyskursu	
Boleska-Wrona Bożenna – <i>Kilka uwag na temat tekstu reklam zegarków w prasie polskiej i rosyjskiej</i> 349	
– Some remarks on watch advertising slogans in Polish and Russian press 349	
Chudakov Anatoliy – <i>Российская новогодняя метафорика в начале XXI века</i> 357	
– Russian political metaphor in the beginning of XXI century 357	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego nazwiska” Antoniego Czechowa) 111	
– Mann – Ehrenmann und Familienhaupt in der polnischen und russischen Phrasologie 249	
Rudzik Anna – <i>Subiekty semantyczny w rosyjskich zdaniach typu «Iłga cofałam się w porównaniu z językiem polskim</i> 251	
– Semantic subject in Russian sentences <i>Iłga cofałam się</i> and their Polish equivalents 257	
Straś Ewa – <i>Intensyfikacja stanu ciemności we frazologii język polskiego i rosyjskiego</i> 259	
– Intensification of darkness in Polish and Russian phraseology 259	
Rodziewicz Barbara – „ <i>Póły małże żone cahuje, póki się kapusta na lawce gonięje</i> ”. Męczennica maniąca i stylizacyjne (na przykładzie „Końskiego	

Dynel Marta – <i>Kalambury w sloganach reklamowych</i> 365	365
– <i>Puns in advertising slogans</i> 373	373
Raiuborskaya Larisa – <i>Отражение актуальных социополитических процессов в новообразованиях современных российских СМИ</i> 375	375
– <i>Reflection of sociopolitical processes in new word-formative structures in modern Russian mass-media</i> 379	379
Czarnakowa Tatjana – <i>Языковые проекции этических норм в рекламе лекарств и биологичности активных образов</i> 381	381
– <i>Language projections of the ethical rates in advertisement of medicine and biologically active additives</i> 387	387
Szczek Joanna – „ <i>Przepraszam za kłopot, jaki stanowi moja osoba!</i> ” – <i>formy grzeźliwości podniedzieli studentów</i> 389	389
– „ <i>Verzeihen Sie bitte das Problem, das meine Person darstellt!</i> ” – <i>Mittel der Höflichkeit in den Studentengesuchen</i> 396	396
Szeflinska-Baran Małgorzata – <i>Kilka uwag na temat dyskursu koniecznego – rola konektorów komunikacyjnych w krótkich tekstuach humorystycznych w perspektywie tradukologicznej</i> 397	397
– <i>Quelques remarques sur le discours humoristique dans la perspective traductologique – le rôle de connecteurs commiques dans des histoires drôles</i> 404	404
Szkudlarek-Śmietuchowicz Ewa – <i>SMS jako element tekstu telewizyjnego</i> 405	405
– <i>SMS als TV – Textelement</i> 412	412
VII. Semantyka i pragmatyka jednostek językowych. Semantyczna przestrzeń języka i sposoby jej opisu	
Семантика и pragmatика языковых единиц. Семантическое пространство языка и способы его описания	
Belenickova Renate, Belenickovs Walentin – <i>К семантике слов «густыня» и «пустыня» в русской языковой реальности</i> 415	415
– <i>Zur Semantik der Wörter „rustyln“ und „rästut“ in der russischen Literatur</i> 423	423
Davydova Alina – <i>Лексико-семантическая и функциональная характеристика специфических, репрезентирующихоздушное, небесное и космическое пространство в русском языке</i> 425	425
– <i>Lexical semantic and functional characteristics of nouns representing sky, air and outer space in Russian language</i> 432	432
Demytska Karakina – <i>Об одном аспекте феминистической лингвистики в современном русском языке</i> 433	433
– <i>About one aspect of feminist linguistics in contemporary Russian language</i> 437	437
Ivanova Tamila – <i>Семантика и pragmatika научного термина</i> 439	439
– <i>Semantics and pragmatics of a scientific term</i> 445	445
Krylova Olga – <i>Особенности номинации женской одежды в северорусских говорах</i> 447	447
– <i>Characteristics of nomination typical of women's clothes in North-Russian dialects</i> 455	455
Piasecka Agata – <i>Odwzorcze nazwy osób w rosyjskiej leksyce i frazjologii</i> 455	455
– <i>References to the animal world in personal names in Russian lexical and phraseological units</i> 464	464
Ratajczyk Krystyna – <i>Innowacje frazjologiczne w języku dziecka</i> 465	465
– <i>Idiomatic innovations in the child language</i> 474	474
Czartarski Andrzej – <i>Антропоцентризм в семантике языковых единиц (на материале русской фразиологии и паремии со значением «Успех»)</i> 475	475
– <i>Anthropocentrism in the ‘linguistic units’ semantics (on the basis of the Russian fixed phrases and sayings meaning „Success“)</i> 483	483
VIII. Kognitywny aspekt semantyczki jednostek językowych. Językowe środki kategorizacji rzeczywistości. Konceptualne aspekty treści jednostek językowych. Языковые средства выражения мира	
Бычкова Татьяна – <i>Репрезентация концептов (формы и «разум») в русской языковой картине мира</i> 491	491
– <i>Representation of concepts ‘intelligence’ and ‘mind’ in Russian language picture of the world</i> 501	501
Kliklevicz Aleksander – <i>Pragmatyczne aspekty konceptualizacji. O mianowaniem iżyciu naszych własnych w językach polskim i nowotatarskim</i> 503	503
– <i>Pragmatic aspects of conceptualization. Mannered use of proper names in colloquial speech of New Russians</i> 510	510
Назарова-Кмеč Eléna – <i>Концептуализация молодого носителя языка и языковая фразеология (на материале польского языка)</i> 511	511
– <i>The concept-sphere of a young native speaker and the slang phraseology (based on the Polish language)</i> 521	521
Popova Tatjana – <i>Языковая картина мира русского диалектолога и ее экспликация на фразиационном уровне</i> 523	523
– <i>Linguistic picture of the world in Russian dialects and its explication on the word-formative level</i> 529	529
IX. Problemy semantyki i stylistyki w cięciu diachronicznym. Historia tekstu	
Проблемы семантики и стилистики текста в диахроническом плане.	
История текстов	
Kalininca Anna – <i>О наименованиях лиц с суффиксом -тель в русском языке XVII века</i> 533	533
– <i>On the personal names with the suffix -tel' in the 17th century Russian language</i> 541	541
Kijneva Liudmila, <i>Праславянские реликты в современных славянских языках</i> 543	543
– <i>The Old-Slavonic reliefs in modern Slavonic languages</i> 550	550
Kocur-Lęk Klaudia – <i>Semantyczne i leksykalno-stylistyczne paralele między imionami Bartłomieja Paprockiego „Nauka Rozmaitych Filozofów okota obierania żony“ i „Stav manželski“</i> 551	551
– <i>Semantische und lexikalisch-stilistische Parallelen zwischen Bartłomiej Paprockis Werken „Nauka Rozmaitych Filozofów okota obierania żony“ und „Stav manželski“</i> 557	557
Kowalska Danuta – <i>W poszukiwaniu poetyczkości. Uwagi o stylu „Psalterza Davidańskiego“ Mikolaja Reja</i> 559	559
– <i>Elements of poetry in Psalterz Davidowny by Nikolaj Rej (1545)</i> 566	566
Hukonau Genialij – <i>Историческая семиатология русского языка</i> 567	567
– <i>Historische Semasiologie des Russischen</i> 572	572
Nikolaeva Haralija – <i>Tekst u mierunkowertworsczenia: nawiadzajaca sie opow XVII wieku</i> 573	573
– <i>Text und Kunst des Terminus: Misserfolg des 17. Jahrhunderts</i> 579	579

Стародубцева Наталья – <i>Развитие функционально-семантических свойств инфinitива в старорусских житийных текстах</i> 581	
– The development of functional-semantic properties of the infinitive in Old-Russian hagiographic texts 581	
Жолобов Олег – <i>Препечатанское язычество: к реконструкции словаря</i> 591	
– The Old-Slavonic paganism: reconstruction of the dictionary 591	
X. Semantyka i stylistyka tekstu – metody nauczania	
Семантика и стилистика текста – методы преподавания	
Романичева Елена – <i>Освоение семантического пространства языка в процессе обучения чтению: вопросы и задания на понимание текста</i> 603	
– Mastering of the semantic space of the language in the process of reading: questions and tasks to develop the understanding 603	
Семёновска Уричук – <i>Текст в обучении иностранныму языку как иностранному</i> 611	
– Text in the didactics of Russian as a foreign language 617	
Spostrzeżenia językoznawców dotyczące tekstu pozwalają widzieć w nim zarówno przekaz pisany, jak i komunikat ustny, a nawet fragment pełnej wypowiedzi. W teorii tekstu termin ten oznacza wypowiedzi całosciowe, traktowane jako pełny wyraz intencji komunikacyjnej mówiącego. Sens tekstu determinowany jest przez wewnętrzne relacje wiążące poszczególne elementy składowe oraz przez czynniki pragmatyczne. Zanik powiązań porządkujących zbiór wyrażeń wyznacza granice tekstu. I na jeszcze jedną definicję pochodząca z opracowania Teresy Dobrozyńskiej (2001) warto zwrócić uwagę: tekst jest ciągiem językowym, którego kolejne elementy uzujskują sens przez nadawanie się ich znaczeń na znaczenia elementów wcześniej zakomunikowanych i interpretowanych. Ciąg taki przeznaczony jest do kompleksowego odbioru, przy którym następuje kumulowanie sensów. Prezentowane tu szerokie rozumienie tekstu uwzględnia znaczenie wchodzących w jego skład elementów językowych, rolę czynników sytuacyjnych, a także wpływ uświadczalanej wspólnej wiedzy nadawcy i odbiorcy na zintegrowany sens wypowiedzi.	
Tak wieloaspektowo pojmowany tekst stał się przedmiotem rozważań badaczy uczestniczących w trzeciej już Konferencji Międzynarodowej z cyklu „Problemy semantyki i stylistyki tekstu”, która odbyła się w Łodzi w dniach 16–18 października 2008 r. Konferencja ta została zorganizowana przez Katedrę Językoznawstwa Instytutu Rusycystyki Uniwersytetu Łódzkiego przy współudziale dwóch partnerów zagranicznych: Katedry Historii Języka Rosyjskiego i Językoznawstwa na Wydziale Filologicznym Kazanńskiego Uniwersytetu Państwowego oraz Katedry Języka Rosyjskiego na Wydziale Filologii i Dziedzictwa Wołogogradzkiego Uniwersytetu Państwowego. Rezultatem pracy zbiór artykułów, prezentujący kierunki badań nad zagadnieniami semantyki i stylistyki tekstu w licznych ośrodkach akademickich w kraju i za granicą. Zgromadzony materiał został przedstawiony w następujących dziesięciu działach:	
1. Metody badań semantycznych i stylistycznych. Zagadnienia ogólne.	
2. Semantyka i stylistyka tekstu artystycznego. Idiolekt.	
3. Kontrasty językowe. Komunikacja (między)kulturowa.	
4. Leksykalno-stylistyczne i leksykalno-semancyjne aspekty przekładu.	
5. Teoria tekstu.	
6. Tekst w mediach. Pragmatyka tekstu i dyskursu.	
7. Semantyka i pragmatyka jednostek językowych. Semantyczna przestrzeń języka i sposoby jej opisu.	

Od Redaktora

Томас Дайбэр

Университет им. Юстуса Либига
Гиссен, Германия

Правда и эмоция Об устных текстах, о смысле и об autobiографической памяти*

1. Постановка вопроса

Спонтанные устные высказывания представляют собой очень интересный материал для языковеда. „Текст” как элементарный вид сохранения жизненного, т. е. практического и теоретического опыта (Schnotz 1994), имеет только ему присущее семантическое качество „смысл” (Dressler 2004: 11), что можно наблюдать в фактической речи *in actu nascendi*. В акте устного высказывания у автора нет возможности незаметно корректировать свою речь, он не способен исправить или иллюминировать уже сказанное, так же, как он не в состоянии поменять порядок в сказанном предложении или тексте. Напротив, автор вынужден продолжать свою речь, чтобы подобрать соответствующий конец началу речи (Kleist 1805, Altos 1982). Таким образом, намеренно или ненамеренно, но повествование рождается в ситуации диалога (или монолога), и поэтому является важным исследование того, как рождается смысл.

Формируемая речь может удивлять и самого ее автора. Психология уверяет, что спонтанная речь не всегда соответствует намеченному ее направлению, поэтому возможна исследование особенностей устных высказываний, которыми автор неосознанно оперирует. На уровне лексики это, следуя терминологии С. Фрейда – „символы” (впрочем было бы называть их „метафорами”). С точки зрения pragmatики устные высказывания служат примером регулярности употребления лексических единиц для диагноза психических проблем (Booth 2001). Процесс создания высказывания можно представить следующим образом: говорящий, выбирая и употребляя те или иные метафорические выражения, неосознанно проявляет свои психические проблемы. Другие теоретики (как, напр., Lacan

* Русский перевод осуществлен при помощи Анны Гринберг.

1964) утверждают, что языковая система является обязательным посредником как при передаче мыслей, так и собственно при процессе мышления, и поэтому открывает и в то же время закрывает самосознание. Философы (Yellmann 2006) также отмечают, что невозможно непосредственно сделать выводы о бессознательном на основании высказывания. О какой бы теории не шла речь, однозначным является то, что языковая система и самосознание говорящего сложно взаимосвязаны и трудно определить меру осознанности или неосознанности речи. Естественно, нашей целью не является исследование устных текстов как документов психической деятельности, основной задачей становится анализ текста с лингвистической точки зрения. Во многих лингвистических теориях подчеркивается, что устные тексты, с одной стороны, объективно описывают события и „историческую“ реальность, с другой же стороны, они одновременно отражают субъективное восприятие реальности рассказчиком. Устные тексты как все интерактивные коммуникации (Spiegel/Spranz-Fogasy 2002: 215: самоизображение автора – это „*durchgehende Interaktionsaufgabe*“) не только выражают объективную или субъективную правду, но также служат самоизображению автора.

На материале устного повествования мы хотим доказать, что устный рассказ („нарратив“) изначально построен по принципу самоизображения автора. Мы называем этот феномен „индексикальность“ (Altos 2002: 109). „Индекс автора“ – это, во-первых, понятие, охватывающее все языковые особенности в конкретном тексте, которыми автор выражает определенные реальные обстоятельства, а, во-вторых, это тот комплекс, который языковыми средствами указывает на ментальное самосознание самого автора.

2. Лексический пример индексикальности

Наиболее важным в исследовании „индекса автора“ является проблема регулярности употребления лексических единиц. Ниже представлен пример материала как иллюстрация этого феномена. Пример состоит из отрывков интервью, которое было записано студенткой гиссенского университета, М. Ротер, участницей моего семинара. Девушка, которую она опростила, переехала со своими родителями на постоянное место жительства в Германию в возрасте 12-ти лет. В интервью шла речь о начальном этапе проживания после переезда в новую страну. Интервьюируемая перечисляет все места, где она была до переезда в Гиссен:

Пример 1:

- 3 ээ Приехали мы во Франкфурт ... – на-Майне.
 4 И ... для меня все это казалось очень большим.
 5 очень много людей там находилось.
 [...]
- 18 Мы приехали, мы пристели из Казахстана, но ээ
 19 мы летели через Москву ...
 20 и в Москве мы находились ээ всего два дня ...
 21 ээ, нам это там было очень интересно, потому что я впервые увидела большой город.
 [...]
- 30 Приехали ээ потом мы...
 31 в деревушку в маленькую деревню,
 32 я уж, я уже забыла, как называлась.
 [...]
- 32 Вот. После этого лагеря мы поехали ...
 53 нас перевезли в другой лагерь.
 54 это было в „Русенку“ ... недалеко от Гиссена.
 55 Ну ... там мне вообще не нравилось, потому что там скучно было.
 56 это деревня для меня была, а я как бы выросла в городе, я не привыкла в деревне жить...
 57 И там только коровы везде наспились. [смех]
 [...]
- 61 Ну и вот, и ... потом приехали в Гиссен, в город.
 62 И потом уже совсем все по-другому было, интереснее ...
- Уже при ближайшем рассмотрении (соответствующие слова в примере подчеркнуты) видно, что отравляемая студентка концептуализирует все этапы ее путешествия из Казахстана в Гиссен в схеме „большой и поэтому интересный город“ и „маленькая и поэтому скучная деревня“. Такая схема привычна, но при этом возникает вопрос, были ли осмыслены все выше названные места через призму понимания 12-летней девочки или через восприятие повзрослевшей девушки. Конечно, можно задать вопрос, действительно ли деревня была настолько скучна для девочки, которая, как мы знаем из не приведенной здесь части повествования, нашла там других детей для общения и игр. В нашем примере автор дает ключ для интерпретации: она сама говорит (21, слова выделенные жирным шрифтом), что в Казахстане, в ее понимании, она жила в небольшом городе, так как Москва была первым увиденным ею большим городом.
- Естественно, мы не будем вдаваться в дискуссию по поводу понятия „большой город“, потому что автор объединяет Москву, Франкфурт на Майне, даже Гиссен под понятием „большой город“, как будто эти три

города в этом смысле однозначны. Мы хорошо осознаем, что в отношении величины Москва и Гиссен очень отличаются. Очевидно, речь идет не о количестве населения в том или ином городе, речь идет не об изображении реальности, а о восприятии реальности определенным человеком. И поскольку известно, что, будучи ребенком, она жила в небольшом казахстанском городе, становится понятно, что связь между восприятием размера и оживленности города – это не понимание 12-летней девочки, а, скорее, взрослой студентки. Возможно, рассказчица осознает, что ее концептуализация прошлого не вполне соответствует бывшей реальности, и поэтому она описывает свой родной город, употребляя лексему „как будто бы“ (56) это был настоящий город. Такого рода „как бы“ свидетельствует о том, что это – не описание реальности, а прежде всего самоизображение автора: Я, говорит она, родилась в „как бы“ городе, я городской ребенок и поэтому хочу жить в большом и интересном городе.

Мы не будем продолжать подобные интерпретации, поскольку в ко-
нечном счете они ведут к субъективным умозаключениям. Вышеприведен-
ное наблюдение служит примером „индекса автора“: схема „большой –
интересный“ по отношению к „маленький – скучный“ отражает понимание
и концептуализацию мира автором данного повествования и таким обра-
зом показывает, что лексическая последовательность текста – результат
последовательной концептуализации самого автора.

3. Синтаксический пример „индекса автора“

Не только на лексическом, но также и на синтаксическом уровне можно наблюдать феномен „индекс автора“. Примером может послужить отрывок из интервью, взятого в 1999 г. группой из университета Бохума (K. Сашлок и М. Краузе). Запись хранится в диалектологическом архиве университета Бохума (сигн. CH01-51-11-03); М. Краузе мне предоставила звуковой файл, я лишь незначительно модифицировал транскрипцию (Клаусе 2002: 160).

Пример 2:

- 1 А вот как пойдешь на работу,
- 2 да с лодками,
- 3 да э ... какие-нибудь] всегда
- 4 или смешки, или шутки –
- 5 вот и здесь, где человек живет.
- 6 И работает, и живет.
- 7 Мы на пашнях вот,
- 8 было,
- 9 И работаем, и живем,

- 10 и днем, и ночью ...
- 11 И ...
- 12 и днем работаем, и ночью работаем.
- 13 Мы не чувствовали ...
- 14 Молоденые были ...
- 15 да и не чувствовали даже.
- 16 Работаем, работаем.
- 17 Когда вот день
- 18 работашь, работаешь,
- 19 а в ночь а ...
- 20 а в ночь нужно
- 21 Либо эз косить, либо возить, либо чего-нибудь
- 22 обязательно какие-нибудь дела делать.
- 23 Мы с удовольствием,
- 24 мы никогда не отказывались.
- 25 А [сейчас] позабылись –
- 26 нетодные люди!
- 27 Нетодные.

Рассказчица представляет воспоминания в виде спонтанного повествования о трудностях воспитания детей и о жизни без мужа в сталинские времена. Мы не можем здесь учесть все аспекты этого текста, и хочется только продемонстрировать различия между синтаксической формой предложений и их семантическим содержанием.

Рассказчица на протяжении всего текста формулирует предложения, состоящие из двух частей. Известно, что синтаксически более формальные предложения характерны для стиля авторов старшего возраста (Bettel 2003: 139), это наблюдение подтверждается и в данном тексте в сравнении с текстом, который был приведен выше (пример 1). Каждая информационная единица более пожилой рассказчицы содержит в себе две части, которые или соединены друг с другом или противостоят друг другу. Четко наблюдаемое соединение мы видим в строках 6 („и работает, и живет“), 9 („и работает и живем“), 16 („работаем, работаем“) и 21 („либо косить, либо возить, либо чего-нибудь...“). Явное противопоставление двух частей предложения на уровне семантики можно увидеть в строках 24 и 25 („мы никогда не отка[зывались – а счастье призываюсь“). Имеются также предложения с синтаксическим противопоставлением, состоящие из двух частей без соответствующей семантической реализации синтаксической формы. В строке 4 („или смешки, или шутки“) мы не предполагаем увидеть синонимию выражения радости, но, наоборот, антонимию в форме „или смех, или плачь“. Иными словами, в строке 4 синтаксическая форма выражает противопоставление („или ... или“), а семантика, напротив, соединяет несколько синонимов.

Подобные структуры наблюдаются в строках 9 и 10 („и работаем, и живем, и днем, и ночью...“). Здесь мы предполагаем увидеть форму высказывания в виде „день = время для работы, ночь = время для отдыха“.

Разница между двумя частями суток семантически не реализуется: рассказчица пытается доказать, что в своей юности она работала не только днем, но и ночью. „По ночам даже косили!”, – читатель мимоволи задает вопрос, когда же эти трудолюбивые рабочие спали.

В течении всего рассказа автор имел возможность не только синтаксически, но также семантически реализовать двухчленность предложений в виде противопоставлений. Однако автор до самого конца повествования нанизывает синонимы и при этом не создает противопоставлений. Это придает тексту оттенок банальности: „естественно – там, где я работаю, там при нормальных обстоятельствах работают и другие люди; естественно – где работают разные люди, там присутствуют разговоры и шутки, естественно – днем, работаетшь, а иногда и ночью”. Трудно поверить в то, что рассказчица работала и днем и ночью, и в то, что, к тому же, работа еще и доставляла ей удовольствие.

Лишь один раз во всем тексте семантическое противопоставление двух частей предложений реализуется недвусмысленно на семантическом уровне – в самом конце повествования. „Мы работали днями и ночами, и в то, что, к тому годуящее поколение живет по-другому”. Возникает вопрос, сознательно или неосознанно рассказчица предполагала закончить свое повествование именно таким образом. Если бы ее текст был не спонтанным и не в устной форме, а, наоборот, был воспроизведен концептуально в письменном виде, она не смогла бы лучше представить именно такой конец. Этот пример – проявление риторики на высшем уровне.

С своеобразие риторики рассказчицы проявляется также в употреблении глагольных времен. Повествование начинается безличными формами настоящего (1: пойдешь; 5: человек живет), при переходе к повествованию о прошлом (7: мы) рассказчица продолжает в историческом настоящем времени (9, 12, 16, 18: работаем) или в несовершенном прошедшем времени (15: чувствовали) и связывает свое повествование о прошлом снова с безличными формами настоящего (18: работал). Только в конце своего повествования она употребляет грамматические временные формы не метафорически, а буквально: „Мы не отказывались – а они произнеслися”. Таким образом, в течении всего повествования, будь-то на синтаксическом или на семантическом уровне, прослеживаются три различных сигнала:

1. первый сигнал: безличное содержание, отмеченное семантически бесодержательными синтаксическими противопоставлениями,
2. второй сигнал: безличное содержание, отмеченное безличными глагольными временами,
3. третий сигнал: личное высказывание, отмеченное неметафорическим употреблением прошедшего времени: 14: тогда молоденькой была – 25: молодежь сегодня по-другому живет.

Что есть истина (Иоан 18: 37)? Или мы имеем дело только с правдой? (Бердяев 1909, хотя не дает определения этим понятиям, но отмечает различия между исторической правдой и философской универсальной истиной; см. также Черников 1999). Трудно что-то утверждать однозначно, анализируя два продигтированных устных отрывка. Жила ли действительно студентка в городе или ей просто хочется жить в таком интересном месте как город? Работала ли действительно пожилая женщина в юности день и ночь, или она просто желает, чтобы в момент повествования могла работать как в юности? В основе первого и второго повествования находится эмоция, которая актуальна на момент высказывания и которая определяет выбор слов и синтаксических конструкций. Данная эмоциональная основа – это коммуникативная истина повествования, а не семантика, находящаяся на поверхности рассказа.

В конце статьи сравним наши выводы с мнением психологов о функции восприятия и концептуализации мира. Конвой (Solway 1996: 175) различает три уровня так называемой „автобиографической памяти”:

Первый уровень – периоды жизни – относится к длительным периодам времени, обычно измеряемым в годах, включает цели, планы и темы о самом себе [...] Второй уровень – главные, общие события – является более специфическим и объединяет воспоминания о продолженных и повторяющихся событиях, которые происходили в циклах – каждые несколько лет или месяцев [...] Специфические воспоминания составляют хронологически упорядоченные списки деталей воспоминаний [...]

Сравнивая оба повествования с тем, что сказано в вышеупомянутой статье, обе рассказчицы остаются на первом уровне и только повествуют, практически без подробностей, о наиболее значимых периодах своей жизни. Историческая реальность их повествований остается на втором плане в сравнении с самоизображением, которое доминирует во всем тексте и создает коммуникативную когерентность текста. Судя по всему, историческая правда менее важна рассказчику, чем самоизображение

в ходе повествования. Трудно представить, что рассказчик изначально планирует структуру своего повествования, хотя с лингвистической точки зрения эта структура несомненно существует и подлежит анализу и интерпретации. Поскольку такие структуры являются незапланированными, возникает закономерный вопрос, что же заставляет рассказчика строить свое повествование именно в такой последовательности? Можно предполагать, что важную роль выполняет потребность самоизображения, возникающая в ходе реальной коммуникации с другими людьми. Психологи подчеркивают, что ментальные акты без эмоций невозможны:

[...] Эмоции не только поддерживают рациональные, когнитивные процессы, но [...] они почти необходимы для рациональных решений и поведений

Это наблюдение подтверждается лингвистикой: эмоции в реальной коммуникации, т.е. желание самоизображения в момент высказывания, является, по-видимому, одной из основных целей устной коммуникации.

Литература

- Бердяев Н. А., (1909), *Философская истина и интеллигентская праща*, [в:] Беру. Сборник статей об русской интелигенции, Москва, <http://moskowtspu.ru/yan.ru/cgi-bin/lit/HRISTIANBERDQEWEberd2.txt> [13.10.2008].
- Черников М. В., (1999), Концепты «праща» и «истина» в русской культурной традиции, „Общественные науки и современность“ 2, с. 164–175.
- Antos G., (1982), Grundlagen einer Theorie des Formulierens, „Reihe Germanistische Linguistik“ 39.
- Antos G., (2002), Mythen, Metaphern, Modelle. Konzeptualisierungen von Kommunikation aus dem Blickwinkel der Angewandten Diskursforschung, [в:] *Angewandte Diskursforschung*, [2 т.], пер. G. Brünner, R. Fiehler, W. Kindt, Radolfzell, т. 1, с. 93–117.
- Betten A., (2003), Ist 'Altersstil' in der Sprechsprache wissenschaftlich nachweisbar? Überlegungen zu Interviews mit 70- bis 100jährigen Emigranten, [в:] *Sprache und Kommunikation im Alter*, пер. R. Fiehler, C. Thimm, Radolfzell, с. 131–142.
- Boethke B., (2001), *Gesprächsanalyse in der Psychologie*, [в:] *Text- und Gesprächslinguistik*, пер. K. Brünker, G. Antos, W. Heinemann, S. F. Sager, Berlin, New York, с. 1655–1669.
- Conway M. A., (1996), *Autobiographical memory*, [в:] *Memory*, пер. E. L. Bjork, R. A. Bjork, изд. 2, San Diego, с. 165–194.
- Dressler W. U., (2004), Textlinguistik mit und ohne Kontext. Diskurs versus Text, [в:] *Text und Kontext. Theoriemodelle und methodische Verfahren im transdisziplinären Vergleich*, пер. O. Panagi, R. Wodak, Würzburg, с. 11–22.
- Goblirsch M., (2005), Herstellung narrativer Identitäten durch biographische Sinikurierung und Positionierung. Eine retold story aus der Jugendhilfe, „Gesprächsforschung“ 6, с. 196–221, www.ge sprachsforschung-ozs.de.
- Kleist H. V., (1805), Über die allmähliche Verfertigung der Gedanken beim Reden, [в:] H. Schmidner (ed.), (1982), Heinrich von Kleist. Sämtliche Werke und Briefe in vier Bänden, т. 3, München, Wien, с. 319–324.

Wahreit und Emotion. Über mündliche Texte, Sinn und autobiographisches Gedächtnis

Thomas Daiber

(Zusammenfassung)

Die „Index auf den Autor“ genannte Selbstdarstellung des Sprechers wird anhand zweier Transkriptionen spontaner mündlich produzierter Narration auf lexikalischer (Bsp. 1) und syntaktischer (Bsp. 2) Ebene nachgewiesen. Dabei wird beobachtet, dass nicht der reale historische Inhalt der Kommunikate, sondern vielmehr der aktuelle emotionale Wunsch des Sprechers nach Selbstdarstellung bei der Strukturierung der autobiographischen Berichte im Vordergrund steht und als das kommunikative Ziel anzunehmen ist.

Krause M., (2002), *Kulturrell verankerte Begriffe und Konnotationen: empirische Befunde aus dem modernen Russland*, [в:] *Linguistische Beiträge zur Slavistik IX*, пер. Th. Daiber, Frankfurt a. M., с. 151–168.

Lacan J. (1994), *Die vier Grundtypen der Psychoanalyse*, Weinheim, Berlin 1996.

Pauen M., (2006), *Emotion, Decision, and Mental Models*, [в:] *Mental Models and the Mind. Current Developments in Cognitive Psychology, Neuroscience, and Philosophy of Mind*, пер. C. Held, M. Krauff, G. Vosgerau, Amsterdam, с. 173–188.

Schnott W., (1994), *Aufbau von Wissenstrukturen. Untersuchungen zur Kohärenzbildung bei Wissenserwerb mit Texten*, „Fortschritte der psychologischen Forschung“ 20, Weinheim.

Spiegel C., Spranz-Fogasy Th., (2002), *Selbstdarstellung im öffentlichen und beruflichen Gespräch*, [в:] *Angewandte Diskursforschung* [2 т.], пер. G. Brünner, R. Fiehler, W. Kindt, Radolfzell, т. 1, с. 215–232.

Velleman J. D., (2006), *The Self as Narrator*, [в:] *Self to Self. Selected Essays*, Cambridge, с. 203–223.